

של קדושים אראלים ותרשישים הרה"ג רבי דוד משאש (שליט"א) בשיחתו עמי תמה על הדבר הזה.

והואיל וכב' כותב שההוראה ניתנה ע"י הר"י רוז'ה שליט"א, פניתי אליו, ואישר שאכן נתן ההוראה, משום שהטהרה צריכה להיות סמוך לקבורה.

ואולם לדעתי מה שמסמיכים הטהרה לקבורה, הוא כשהמת נקבר בעירו, ואין שהות הרבה בין המיתה ובין הטהרה. אבל בכהאי גוונא שמגיע ממדינת הים, ופעמים רבות יגרם ניוול המת ח"ו, ודאי צודקים הטוענים שיש לערוך הטהרה שם, ובפרט שכן נהגו, ואין לשנות. וכאשר מבואר בנימוקים המצורפים לזה.

ועל כן יערכו הרחיצה והטהרה ולבישת התכריכין, במקום שבו נפטר, ואחרי כן יביאוהו לאה"ק מוכן לקבורה. וכפ"ר אדמתו עמו.

בברכת התורה ובהוקרה.

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

א. ועתה שבתי ועיינתי במקורות הדברים שמהם שאב כב' הרב יעקב רוז'ה שליט"א את הוראתו, וראיתי שמשם יש חיזוק ואישור למה שכתבתי.

תחלה הביא דברי החת"ס (חיו"ד סימן שכ"ח), שדן בפקודת המלכות להשהות המתים יום או יומים לפני הקבורה, ורובם מתנוולים ורבים לא רוצים להתעסק בטהרה ובלבישה, אם יש להתיר לטהרו ולהלבישו מיד סמוך למיתה, אחר שהמנהג היה שמטהרים את המת סמוך לקבורה. ע"ש.

וכתב דהנה עיקר מנהג סיכת והדחת המת, הוא במשנה (שבת סוף פרק כ"ג מ"ה), עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו, ובלבד שלא יזיזו בו אבר. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (פכ"ו ה"כ), וז"ל, אע"פ שאסור לטלטל את המת בשבת, סכין אותו ומדיחין אותו, ובלבד שלא יזיזו בו אבר וכו'. עכ"ל. וכן נפסק בש"ע א"ח (סימן שי"א ס"ז). ע"ש.

וכתב החת"ס דמכל האמור משמע שאין הדחה זו סמוך לקבורה, דהיינו בין השמשות, (שהרי מדובר במשנה שמת בשבת, והקבורה תיתכן רק במוצאי שבת, והיו צריכים לומר שאין לסוכו ולהדיחו אלא בין השמשות שיהיה סמוך לקבורה), אלא בכל שעה מהיום סמוך למיתה ממש. ואע"ג דלא מיירי הכא בטהרה הנוהגת (שרוחצים ממש) אלא הדחה בעלמא,

ב. על ביה"ד המגייר לבדוק כראוי, אם המתגייר למד ויודע את עיקרי האמונה, וכן למד את ההלכות הבסיסיות של היהדות, (כנהוג בכתי הדין בישראל).

ג. כמו"כ יבדקו מה הביא אותו להתגייר, ומה הן מטרותיו. ויבדקו אם הוא אמיתי במה שאומר שמקבל עליו תורה ומצוות ולא מרמה את הב"ד.

ד. אם יש אומדן דעת שבודאי לא יקיים מצוות אין לקבלו לגיור.

ה. גר שמל וטבל וקיבל עליו עול תורה ומצותיה בפני שלשה הכשרים לדון, והכל נעשה כדין וכהלכה, ואח"כ שב לסורו ועובר על מצות התורה, הרי הוא כישראל מומר ויינו אסור, אבל קידושו קידושין וגיטו גט, וכמו שמפורש בגמ' וברמב"ם ובשו"ע.

ע"ה שלמה משה עמאר ס"ט

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

ותשובה זו עם הסיכום הנ"ל היתה לעיני מרן הראש"ל מאור ישראל שליט"א ואישרה וחתם עליה בכתב ידי קדשו.

סימן מו

בענין מתים הבאים מחו"ל לקבורה בא"י אימתי עורכים להם סדר הטהרה

בעה"ת"ש. באחד בשבת ארבעה ועשרים יום כטבת התש"ע.

לכבוד ידידי ומכובדי הר"ר יעקב מרגי הי"ו השר לשירותי הדת.

החיים והשלום!

במענה למכתבו אלי מיום י"א טבת התש"ע. בענין ההוראה שניתנה שלא לערוך טהרה למתים עד הגיעם ארצה.

רצוני להדגיש שמנכ"ל החברא קדישא לספרדים ובני עדות המזרח מר יצחק ארמוזה הי"ו פנה אלי בעקבות מכתב של הקונסולית בפאריז גב' רחל אגם בענין, והוא פנה לאנשי הקונסיסטואר שם ולא ידעו כיצד לנהוג בזה. והודיעו ראשי הח"ק כאן, שאינם מוכנים לקבל גופות ללא שנערכה להם טהרה שם. ומדגיש שכן היה נהוג הרבה שנים שהנפטרים מגיעים ארצה אחרי טהרה, ועתה מבקשים לשנות סדרי בראשית כלשונו. עוד אדגיש כי גם הרה"ר לפאריז בנן

עו"ב, אבל אם יש מקום שנוהגין לעשות הטהרה סמוך למיתה, כיון שהחת"ס כתב שיש לזה טעם וסמך קצת מהמשנה (שבת קנ"א), רש"אין לנהוג כן. וטוב שיתנו אותו תיכף בארון, כמו שכתב הנובי"ש, כיון שבמדינתנו נותנין את המת בארון, וזה יותר טוב ממה שכתב החת"ס דיכרכו סדין על התכריכים ויחזרו וינקו אותו, שהחת"ס כתב זה במקומות שלא היו נותנים את המת בארון, אבל כשיתנו את המת בארון, אין צורך לזה, דהוי כמו שכבר נקבר לענין זה (שלא יתנוול) כיון שאין פותחים את הארון. וזה דוקא כשמנהג עירם לעשות הטהרה סמוך למיתה, אבל אם אין ידוע בבירור, יש להם לעשות הטהרה סמוך לקבורה כמנהג רוב המקומות. עכ"ל.

והרי גם בדברי הגרמ"פ זלה"ה מבואר להדיא דאפילו בלא צורך, אם נהגו לעשות הטהרה סמוך למיתה ימשיכו במנהגם. ועוד מבואר שם, שגם במקום שנוהגים לטהרו סמוך לקבורה, אם יש צורך כגון שיש שיהוי של זמן, ויש חשש שהמת יתנוול מותר לכתחילה לטהרו סמוך למיתה.

וק"ו בכהאי גוונא שמעבירים אותו ממדינה למדינה, דודאי שרי לטהרו סמוך למיתה, ובפרט שכבר נהגו כן, וכמו שכתבו לנו ועד הח"ק לספרדים בירושלים ועוד.

ושוב עיינתי בשו"ת נודע ביהודה תנינא (חיו"ד סימן רי"א), שנשאל באופן שיש שני ימים בין מיתה לקבורה, ומתוך כך ריחו נודף ובפרט בימי הקיץ, ובקושי ימצאו אנשים שדעתן יפה שיתעסקו בטהרתו, ולכן רוצים לטהרו תיכף סמוך למיתתו, כאשר נהגו בשעה שהיתה רשות לקוברו בו ביום ולשמרו אחר טהרה בארון שלם נקוב מלמטה, וכאשר יגיע עת קבורתו, יוליכוהו עם הארון למקום קברו.

וכתב הנובי"ש שכן נשאל מהגאון בעל אור חדש, כאשר ניתנה הדת שלא לקבור עד אחר מ"ח שעות, למה תחול אנינות ביום א', כיון שאי אפשר לקוברו בו ביום, והשיב, דאמנם המג"א (סי' תקמ"ח סק"ח) כתב, שאם א"א לקוברו בו ביום מחמת איזה אונס כגון שהוא יום אידם וכיו"ב, לא חל עליו דין אנינות, דדמי למי הוא בתפיסה. עכ"ל המג"א. ואולם בגליון המג"א שלי כתבתי שדברי המג"א כאן הוא ביו"ט שני, שאם אינו קוברו בו ביום אסור לעשות לו תכריכין כמבואר (בסימן תקכ"ו סוף סעיף ד'), אבל בחול אפי' שאין הנכרים מניחים לקוברו בו ביום, אכתי שייך אנינות, שהרי

שהרי מבואר במשנה שאין להזיז בו אבר בשבת, מ"מ חזינן דמנהג ראשונים ומצוה להסיר לכלוך מן המת מיד סמוך למיתה, שלא יהיה מוטל בבזיון, וצלם א-ל-הים יתבזה ח"ו וכו', על כל פנים יש מזה קצת סמך לרחוץ מיד אחר המיתה, וכ"ש כשהוא לצורך כבודו של המת, שלא ימאסו העוסקים בטהרה ומלבוש וכו'.

עוד כתב אך כשאין הקבורה רחוק מהמיתה שפיר דמי להמתין עד שעת הקבורה, מטעם שדרכו לחזור ולהתנוול, אך באופן שנשתנה עתה ע"פ פקודת המלכות (לעכב הקבורה יום או יומים) יש להתיר לרוחצו ולטהרו ולהלבישו מיד (סמוך למיתה), ולכרוך על המלבושים סדין, וכשיצא שוב בולעו מפיו, יחזרו וינקוהו סמוך לקבורה, ויסירו הסדין המלוכלך ההוא, ומלבושיו ישארו נקיים, והחכם עיניו בראשו. ויבולע המות לנצח. עכד"ק.

וכל מעיין בדברות קדשו דהחתם סופר, רואה בעיניו דאכן נהגו לעשות הטהרה סמוך לקבורה, ומ"מ הוכיח מהמשנה ומהרמב"ם והשו"ע, דאין איסור לטהרו וגם להלבישו בתכריכיו כמנהג, גם סמוך למיתה, ובפרט כשיש סיבה, כמו כשמשהים קבורתו מאיזה סיבה, שאז עלולים למאוס בטהרתו ומלבושו מפני הניוול של הגוף בהארכת הזמן, ובזה עדיף שיטהרוהו סמוך למיתה, ונתן עצה שינקו עוד אם יש צורך, בסמוך לקבורה. וכנ"ל.

ופלא על הרב שליט"א שפסק במתי חו"ל, להשהות טהרתם עד הגיעם ארצה סמוך לקבורה, והלא תמיד יש בזה שיהוי של יום או יומים לפחות, ובפרט אם מת ביום ה' או ביום ששי בשבוע שעל פי רוב אין מטיסין אותו עד יום שני, ולפעמים מגיע לקבורה רק ביום שלישי או רביעי, שבודאי יש בזה ניוול למת, וצלם א-ל-הים מוטל בבזיון נורא. וע"כ צדקו כל הטוענים על זה וכמו שכתבתי לעיל בס"ד. שגם מהרבנים בחו"ל וגם ראשי ח"ק בירושלים התלוננו על השינוי הזה, ואמרו שתמיד נהגו לעשות הטהרה בחו"ל.

ב. עוד הזכיר דברי הגאון רבי משה פיינשטיין ע"ה חיו"ד ח"ב (סימן קמ"ח), שהיו חילוקי דעות בין שתי חברות קדישא בענין הטהרה, אם לעשותה סמוך למיתה, או סמוך לקבורה, וכתב דעדיף סמוך לקבורה כמו שכתב החתם סופר (הנ"ל), ושכן משמע מהנודע ביהודה תנינא חיו"ד (סימן רי"א), שכן היו נוהגים בסביבותיהם, ורק מפני הצורך שיקשה אח"כ לטהרו, כתב שרשאין לעשות סמוך למיתה.

אחר כדי שלא תהיה טרחא דציבורא, וכתב שאין ליתן בזה כללים גמורים, איברא כיון שלדעת מרן החת"ס יו"ד (סימן שכ"ח) מעיקר הדין מותר לעשות (הטהרה) מיד אחר המיתה, לכן יראה דאם הקבורה עכ"פ באותו יום של המיתה, ואין כ"כ חשש שיתלכלך עוד פעם אפשר להקדים הטהרה מיד, ואם אין הקבורה באותו היום ויש מרחק רב בין הפטירה לקבורה, כדאי מאד לעשות הטהרה סמוך לקבורה, אם לא בשעת הדחק ממש. עכ"ל.

ומשראיתי דברי הגאון שבט הלוי הללו, הבנתי מה שהביא את הרה"ג ר"י רוז'ה שליט"א

להוראה הנ"ל, שכאן כתוב שאם הקבורה אינה באותו היום של המיתה עדיף לדחות הטהרה ולעשותה סמוך לקבורה. וזה שהטעהו להרב רוז'ה שליט"א בהבנת ענין זה בלא ספק.

ואין ספק אצלי שהגאון שבט הלוי שליט"א כתב כן מפני דברי החת"ס שכתב בתשובה הנ"ל, על כל פנים יש קצת סמך לרחוץ מיד אחר מיתה, וכ"ש כשהוא לצורך כבודו של המת, שלא ימאסו העוסקים בטהרה ומלבוש וכו'. אך כשאין הקבורה רחוק מהמיתה שפיר דמי להמתין (שלא יעשו הטהרה) עד שעת הקבורה, מטעם שדרכו לחזור ולהתנוול. עכ"ל. ומזה למד בעל שבט הלוי שליט"א דכשיש מרחק רב בין הפטירה לקבורה כדאי מאד לעשות הטהרה סמוך לקבורה. ואחר המחילה מהדר"ג כראוי לרו"מ, מדברי החת"ס נראה להיפך, שכתב להדיא בזה"ל: אך כשאין הקבורה רחוק מהמיתה שפיר דמי להמתין עד שעת הקבורה, מטעם שדרכו לחזור ולהתנוול. כלומר דאם זה לא רחוק מהמיתה עדיף לחוש לזה שלא יחזור להתנוול, ע"י שיצא בלעז מפיו, וש"מ דאם הקבורה רחוקה מהמיתה, אזי עדיף להקדים הטהרה ולעשותה סמוך למיתה, די ש בזה חשש ניוול אחר, שברוב הזמן יתן ריחו ושאר ענינים המתהוים בגוף אחר המיתה, ונמצא צלם א-ל-הים מוטל בבזיון, ולכן יקדימו הטהרה ויעשוה סמוך למיתה. והדברים מפורשים להדיא בהמשך דברי החת"ס ע"ה שכתב שם עוד בזה"ל: אך באופן שנשתנה עתה ע"פ פקודת המלכות (לעכב הקבורה יום או יומים) יש להתיר לרוחצו ולטהרו ולהלבישו מיד, ולכרוך על המלבושים סדין וכו', ומסיר הסדין המלוכלך ההוא, ומלבושיו ישארו נקיים. עכ"ל. נמצא דאם יש הרבה זמן, אדרבה יש להקדים הטהרה ולעשותה סמוך למיתה וכאשר מפורש ומבואר בדבריו של החת"ס, וגם בדברי הנוב"י הנ"ל.

מחוייב בכבודו להכין לו תכריכין ונסרים ושאר צרכי המת, ולא דמי למי שהוא בתפיסה שאין בידו לעשות שום דבר לצרכי המת. וע"ש בגליון שלו שכתב שיש לפלפל בזה, והנוב"י ביאר מה שיש לפלפל בזה, ובסוף דבריו העלה דבנידון זה שבדאי יקברוהו למחר, מחוייבים להתעסק היום בהכנת ארון ותכריכין וכו', והזכיר דברי רבינו יונה (ר"פ מי שמתו), שהובא בב"י יו"ד (סימן שמ"א). ע"ש. וכתב הנוב"י, הרי שכתב דלא חיישינן שיתעצלו בכבודו ובעסקו, שאני התם שאינם טרודים בקבורתו כלל, אבל כאן טרודים בעסק קבורתו למחר, והרי זה כמו יום השבת שהוא טרוד להחשיך על התחום, וחלה אנינות מאותה שעה. ע"ש.

עוד דן שם במסרוהו לכתפים, שמהב"י משמע דמיירי רק במסרוהו שיוליכוהו למקום רחוק, והקרובים לא הולכים עמו, אבל אם הקרובים הולכים עמו, לא מהני המסירה, דכיון שהולך עמם, המת מוטל גם עליו כמו על הכתפים, ואמנם אם כבר שמו אותו בארון וסגרו במסמרים יש לצרף דעת רש"י דזה נחשב סתימת הגולל, אעפ"י שלא קי"ל כרש"י בזה אלא סתימת הגולל הוא בקבר, מ"מ יש לצרף דעת רש"י עם המסירה לכתפים, לענין שיפסוק האנינות ויתחייב במצוות ומותר בכשר ויין, ונוהג דיני אבילות לחומרא, אבל לא יתחילו ז' ימי האבל עד שיסתום הגולל בקבר.

עו"ב, ולענין שאלתו השניה (אם יכולים לטהרו סמוך למיתה משום ששוהים מ"ח שעות עד הקבורה), כיון שעושים כן לכבוד המת (שלא יהיה ריחו נודף וכדו'), שלא ימנעו להתעסק בטהרתו, רשאים לעשות כן. ולרוב טרדותי קצרת. עכ"ל.

ובמה הלכות נשנו כאן בדב"ק, וזה ברור ופשוט בדבריו שכל שיש כבוד המת בהקדמת הטהרה והרחיצה לסומכם למיתתו, שיש לעשות כן. והוא פשוט כ"כ בעיני הגאון השואל ובעיני הנוב"י, וע"כ פשוט כביעתא בכותחא שבנידוננו אין מקום להחמיר גם לפי מי שחושב שיש בזה חומרא, אבל באמת אין בזה לא חומרא ולא הידור כלל ועיקר, ואדרבא עבירה חמורה יש בזה, שיבא לידי ניוול למת עד שאנשי חברא קדישא נרתעים מלטפל בו לפי כבודו, וכדאי בזיון וגרימת צער לחיים ולמתים. ובדאי שאין לשנות מה שכבר נהגו כל השנים.

ג. עוד הביא דברי הגר"ש וואזנר שליט"א בשו"ת שבט הלוי ח"י (סימן ר"ז) שכתב לח"ק חרדי ב"ב, ששאלוהו אם אפשר להקדים הטהרה ולעשותה במקום

פשוט, ועל כן אין לשנות ממה שנהגו, וימשיכו לעשות הטהרה במקום שמת, וגם התכריכין ילבישוהו שמה, ואח"כ יביאוהו מוכן לקבורה בא"י, וכפר אדמתו עמו.

ותפלתנו לה' לקרב פדות עמו ונחלתו, ויקומון שוכני עפר, ולא ישמע שוד ושבר בזבולנו, ונשמע ונתבשר בשורות טובות וישועות גדולות וגלויות מארבע כנפות הארץ, קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול מבשר מבשר ואומר, כי בא לציון גואל, וישיש עליך א-ל-היך כמשוש חתן על כלה, ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, יראו עינינו וישמח לבנו, בישועת מלכנו, וביאת משיחנו במהרה בימינו אמן.

המצפה לישועת ה' על עמו ועל נחלתו.

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

ואולי י"ל דהגאון שבט הלוי שליט"א מדבר באופן שהמת במקום, ומונח בקירור באופן שאינו מתנוול כ"כ בשהיה, וגם שהח"ק מעדיפים לעשות הכל בסמוך לקבורה, ובזה הורה גבר בעוז כהנ"ל. וכן נלע"ד עיקר בכונת הגאון שליט"א, ובזה לק"מ מתשובת החתם סופר הנ"ל. אבל באופנים אלו שמביאים אותו ממדינת הים ולפעמים צריך להתעכב ימים ולילות, וקשה הטלטול וכו', והגם שנותנים חומרים מיוחדים לקראת הטיסה, אין בזה למנוע ניוול וריח, וזו הסיבה שנהגו לטהרו ולהלבישו מיד, וזו סיבת ההתנגדות של הח"ק. כל כהאי גוונא דמי טפי למה שכתב הנוב"י, שכיון שנשתנה עתה בפקודת המלכות וכו'. וק"ו בזה שלא רק יום ויומיים משהים אותו, ופעמים רבות מגיע עד ארבעה וחמשה ימים כידוע. שכזה פסק החת"ס שעדיף טפי לטהרו ולהלביש בסמוך למיתה. ובדברי הנוב"י הדברים פשוטים וברורים עוד יותר, ואין שום ספק שהכל תלוי בכבודו של המת, ואין לזוז מזה והוא

